

Materiale ceramice Verbicioara din colecțiile Muzeului Județean Aurelian Sacerdoțeanu Vâlcea¹

Carol Terteci²
Claudiu Tulugea

Keywords: *Verbicioara culture, pottery, repertory of ceramic forms, decoration, Valcea county.*

Abstract: *We intended, in the limited space available, to present some ceramic material from the deposits of the Aurelian "Sacerdoțeanu" Valcea County Museum, belonging to the Verbicioara culture. We gave up to an analysis on the phases of evolution preferring to focus our attention on the pottery types, forms, ornamentation also on the type of lugs.*

Fără a ne propune epuizarea subiectului enunțat de titlul studiului nostru, ne-am limitat la prezentarea materialului ceramic din depozitele Muzeului Aurelian „Sacerdoțeanu” Vâlcea. Într-o mică măsură am făcut referire la material deja publicat³ dar spațiul nu ne-a permis nici prezentarea și nici sistematizarea întregului material ceramic inedit⁴ aparținând culturii Verbicioara și aflat în Muzeul de Istorie din Râmnicu Vâlcea sau Colecția de arheologie și artă religioasă „Gheorghe Petre Govora” din orașul Băile Govora.

Din cauză că încă nu s-a ajuns la un numitor comun în ceea ce privește împărțirea pe faze a acestei culturi/grup cultural, am renunțat la o analiză pe faze de evoluție preferând să ne axăm atenția pe factură, repertoriul formelor, ornamentare precum și pe tipul de toartă.

Noi materiale ceramice de tip Verbicioara avem de la Copăcelu, str. Ghiocilor, din timpul cercetărilor din 2008⁵. Autorii raportului de săpătură încadrează materialul descoperit în fazele I-II, IV-V, ceramica este de factură grosieră dar, mai ales, fină dar formele sunt dificil de identificat din cauză că materialul este fragmentar.

În rândurile de mai jos, am preferat să folosim, în cadrul ilustrațiilor, mai ales material ceramic inedit din campania 2008 de la Copăcelu (pl. 1/1, 1/3-5, 1/7, 2/2-3, 2/5-6).

1 Comunicare susținută la simpozionul **Epoca bronzului în Oltenia**, Tg. Jiu, mai 2012.

2 **Carol Terteci**, muzeograf, Muzeul Județean „Aurelian Sacerdoțeanu” Vâlcea.

3 Vezi și Petre-Govora 1995, p. 42sqq.

4 Am menționat doar localitatea acolo unde spațiul nu ne-a permis să includem o ilustrație, din considerente tipografice.

5 CCA 2009 (campania 2008), nr. 145, <http://cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2009/cd/index.htm>

Factura. Pornind de la catalogarea realizată de Gabriel Crăciunescu⁶, aderăm la teoria susținută de acesta la împărțirea în trei categorii a ceramicii descoperite în nord-estul Olteniei.

Ceramica de uz comun sau grosieră. Prelucrată într-un mod primitiv, are în compoziție nisip, pietricele, paiete de mică și rar cioburi pisate. Din punct de vedere al culorii, predomină cenușiul urmat de negru sau maro.

Ceramica semifină. Din pastă fără impurități sau cu un procent foarte mic, are în amestec nisip fin, cioburi pisate și paiete de mică. Paleta coloristică este formată din negru și cenușiu.

Ceramica fină. Lucrată din pastă în amestec cu nisip mărunț bine ales și paiete de mică. Pereții sunt subțiri și arși până la negru, cu slip mecanic bine lustruit.

Repertoriul formelor

Tipul I. Vase tronconice. De mari dimensiuni, recipientele sunt, uneori, greu de sesizat din cauza fărâmițării acestora. Le întâlnim la Copăcelu (pl. 1/1), Rm. Vâlcea-Cetățuie (pl. 2/4), Căzănești-Săveasca⁷.

Tipul II. Vase bitronconice. Dețin în zona mediană un unghi, frângerea lui fiind mai accentuată sau dulce. Acest tip este întâlnit în așezarea de la Rm. Vâlcea-Cetățuie (pl. 2/7), Copăcelu (pl. 1/2), Căzănești-Săveasca⁸.

Tipul III. Vase cu corp sferic. De mărimi diferite, recipientele au gâtul tratat în mod diferit. Un exemplar ne parvine de la Copăcelu (pl. 1/3).

Tipul IV. Castroane. Au o mare varietate ca urmare a gradului de arcuire a pereților dar și a modului în care este tratată buza (dreaptă, în 4 colțuri): Copăcelu (pl. 1/4), Căzănești-Săveasca⁹.

Tipul V. Ceștile.

Tipul V.1. Cești cu o toartă. Din cauză că materialul este fragmentar și greu de reconstituit, este dificil de atribuit acestui tip fragmentele cu toartă descoperite, ele putând proveni inclusiv de la cești cu două torți.

Tipul V.2. Cești cu două torți: Râmnicu Vâlcea-Cetățuie (pl. 3/3), Copăcelu (pl. 1/5), Govora-Sat¹⁰, Ocnele Mari¹¹, Prundeni (pl. 1/6). Sunt, practic, cele mai numeroase tipuri de ceașcă, cu diferite tipuri de toartă, cu grad de arcuire în arc de cerc sau în unghi, cu butoni sau prelungiri, cu gât mai înalt sau mai scurt, cu toarta supraînălțată sau nu. Un loc aparte în literatura dedicată culturii Verbicoara îl ocupă depozitul de vase de la Govora Sat¹², alcătuit în majoritate din cești cu 2 torți.

6 Crăciunescu 2004, p. 98.

7 Petre-Govora 1995, p. 50, Fig. 10/1.

8 *Ibidem*, Fig. 12/1.

9 Petre-Govora 1995, p. 50.

10 Petre-Govora 1995, p. 49-50, Fig. 8.

11 Petre-Govora 1995, Fig. 6/1.

12 Trebuie să menționăm că încadrarea culturală a acestui depozit este și acum destul de controversată.

Tipul VI. Cănille. Reprezentate prin puține fragmente sunt foarte greu de sesizat din cauza stării fragmentare în care au fost descoperite. Recipiente de acest tip sunt întâlnite în așezările Verbicioara de la Copăcelu (pl. 1/7), Căzănești-Săveasca¹³.

Tipul VII. Suport de vas. Un exemplar este întâlnit în așezarea de la Vlădești (pl. 1/8).

Tipul VIII. Capace. La Vlădești¹⁴ a fost descoperit un exemplar cu apucătoare (pl. 1/9).

Tipul IX. Strecurători. De la Govora Sat-*Huidu I* ne parvine un singur exemplar (pl. 1/10), precum și unul de la Vlădești¹⁵.

Torțile

După formă și utilitate, le putem cataloga în două mari categorii:

- torți inelare: pl. 1/5-6; pl. 2/8.
- torți în bandă: pl. 1/7.

Menționăm că unele exemplare din prima categorie se termină în partea superioară cu un buton rotund (pl. 2/8).

Ornamentarea

După tehnica de realizare a decorului, sesizăm două mari categorii:

- I. Adâncire
 - I.1. Incizie
 - I.2. Impresiune
- II. Relief

I. Adâncire. Acestei tehnici îi aparțin următoarele motive ornamentale: canelura (pl. 2/1), romb (pl. 2/2-3 meandru (pl. 2/4), triunghiul (pl. 2/5), motivul solar (pl. 1/2), impresiuni punctiforme (pl. 1/3), impresiuni cu măturica-*besenstrich* (pl. 2/6), linii orizontale și verticale din impresiuni (pl. 1/3), spirala¹⁶ (pl. 2/7), ghirlanda (pl. 1/8).

II. Relief

La ceramica culturii Verbicioara din nord-estul Olteniei, îi aparțin acestui tip de ornament brâul alveolat (pl. 1/1), pastilele buton din partea superioară a torților (pl. 2/8) și cel de tip potcoavă¹⁷ (fig. 2/9), decor pe care îl găsim în general la ceramica grosieră și mai rar la cea semifină.

Discuții pe baza materialului ceramic

La nivelul actual al cercetărilor, cultura Verbicioara, sub toate aspectele ei, rămâne relativ puțin cunoscută, impunându-ne abordarea acestui subiect cu

¹³ Petre-Govora 1995, Fig. 6/5.

¹⁴ Berciu *et alii* 1961, Fig. 1/13.

¹⁵ *Ibidem*, Fig. 1/6.

¹⁶ Redată sub forma literei "S", poate fi catalogată ca influență venită fie din mediul Gârla Mare, fie din cel Wietenberg.

¹⁷ Zezi și Petre-Govora 1995, Fig. 14/4. Gabriel Crăciunescu consideră acest decor o caracteristică nouă, care apare în faza V, Crăciunescu 2004, p. 151.

toată rezerva necesară. Acest inconvenient se va răsfrânge, desigur, și asupra materialului ceramic prezentat de noi și care provine, în cea mai mare parte, din săpături de mică amploare, fără o stratigrafie care să clarifice mai ales sfârșitul acesteia.

Analizând materialul ceramic de mai sus observăm o serie de tradiții și inovații ce pot coexista¹⁸. Când ne referim la tradiții vorbim de ultimele manifestări ale grupului Gornea-Orlești sau ale culturii Glina, pe când influențele le observăm mai ales din mediul Gârla-Mare sau Wietenberg, fără a neglija manifestările grupurilor hallstattiene timpurii (tendința de înlocuire a ornamentelor incizate cu decorul canelat). Ar trebui, totuși, menționat că ceramica cu decor canelat este slab reprezentată în zona la care facem referire și este sesizată în așezarea de la Căzănești-Săveasca¹⁹, Râmnicu Vâlcea-Cetățuie (pl. 2/1).

Observăm, în cazul lotului selectat, suficiente influențe de tip Gârla Mare, cum ar fi castronul tronconic și cu buza în colțuri și care, ca ornament, prezintă motivul meandrului (este și cazul vasului descoperit în mormântul de incinerare de la Rm. Vâlcea-Cetățuia - pl. 3/1 - dar aici poate fi vorba și de o influență Wietenberg dacă luăm în calcul zona descoperirii mai apropiată de Transilvania). O altă influență constă în folosirea ghirlandei și a spiralei în S, destul de întâlnită la Căzănești-Săveasca²⁰, Vlădești²¹, Rm. Vâlcea-Cetățuia (pl. 2/7).

În legătură cu relațiile cu cultura Wietenberg, din mediul acesteia pătrund în mediul Verbicioara mai multe tipuri de decor cum ar fi dinții de lup, meandrul în forma spiralică, așadar în ornamentică, dar avem și pătrunderi de ceramică Verbicioara în mediul Wietenberg, cu analogii în Vâlcea²².

Inclusiv în județul învecinat, Gorj, se întâlnește aceeași situație în ceea ce privește prezența unei ceramici Verbicioara influențată de comunitățile Gârla Mare și Wietenberg²³. De aceea, tindem să îmbrățișăm opinia Simonei Lazăr, care pune pe seama comerțului cu sare din zona Ocnele Mari această prezență a unei ceramici cu forme și decor prezentând un amestec de tradiții culturale diferite²⁴.

18 Lazăr 2011, p. 32.

19 Petre-Govora 1995, p. 50.

20 Petre-Govora 1995, Fig. 10/1.

21 Berciu *et alii* 1961, fig. 3-3.

22 Szentmiklosi, Tincu 2010, Pl. II-III.

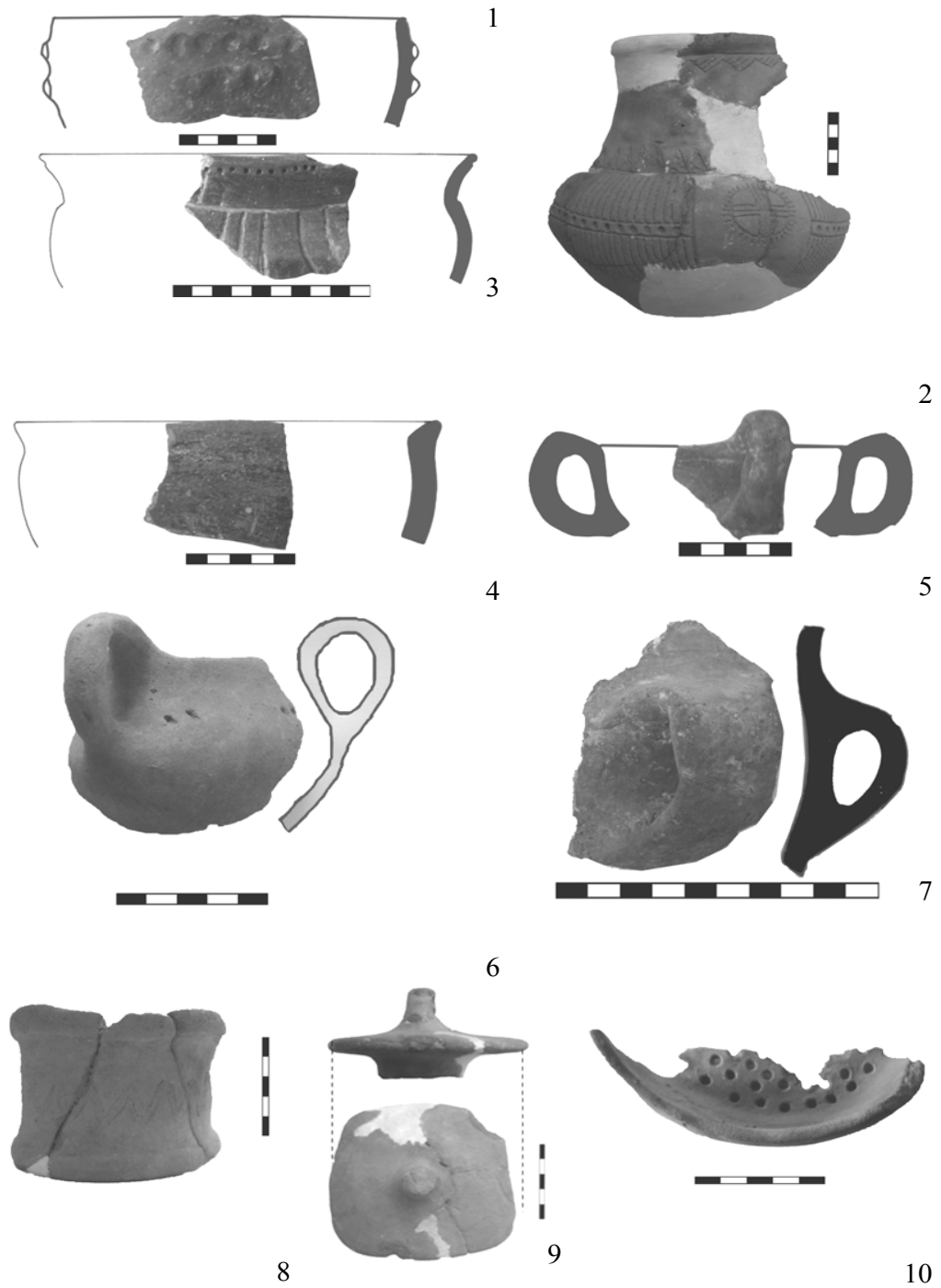
23 Calotoiu 2010.

24 Lazăr 2011, p. 45.

Bibliografie

- Berciu *et alii* 1961 D. Berciu, P. Purcărescu, P. Roman – *Săpături și cercetări arheologice în raionul R. Vâlcea*, în *Materiale și Cercetări Arheologice*, III, 1961, p. 131-137.
- Calotoiu 2010 Gh. Calotoiu, *Cultura Verbicioara în județul Gorj*, în *Buridava. Studii și materiale*, nr. 8, 2010, p. 60-83.
- Crăciunescu 2004 G. Crăciunescu – *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004.
- Lazăr 2011 Simona Lazăr, *Sfârșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului în sud-vestul României*, Craiova, 2011.
- Morintz 1978 S. Morintz – *Contribuții arheologice la istoria tracilor timpurii, I*, București, 1978.
- Petre-Govora 1995 Gh. Petre-Govora – *O preistorie a nord-estului Olteniei*, Rm. Vâlcea, 1995.
- Szentmiklosi, Tincu 2010 Al. Szentmiklosi, Sorin Tincu – *Verbicioara discoveries in Hunedoara*, în *Analele Banatului*, SN, XVIII, 2010, p. 11-22.

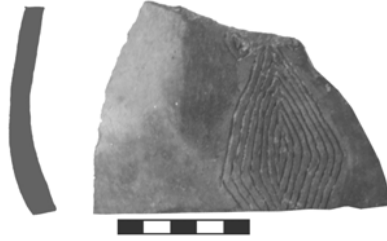
ANEXE

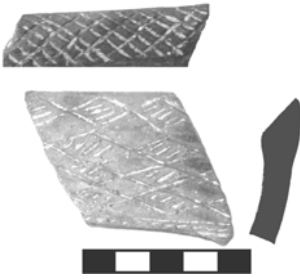
Planșa 1

1

2

3

4

5

6

7

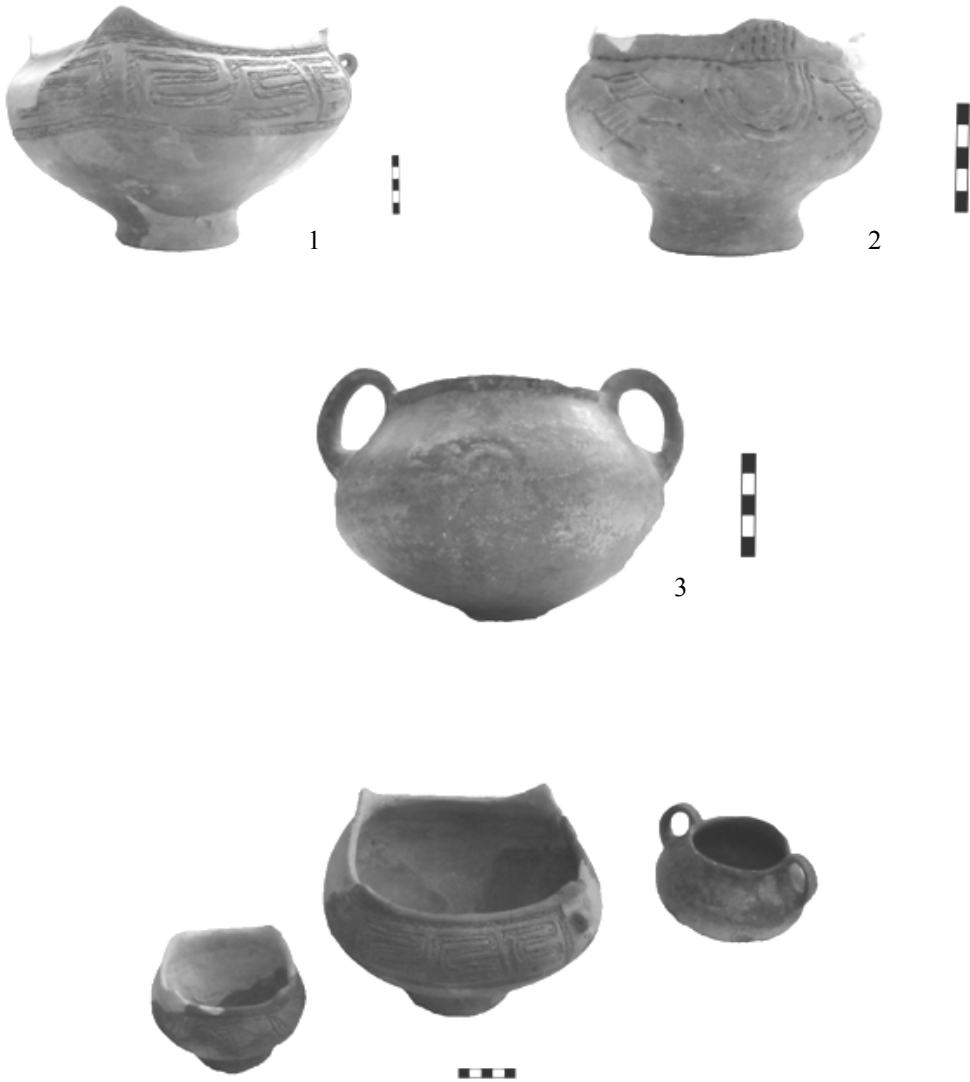

8

9

Planşa 2

Planșa 3: Rm. Văcea-Cetățuia – conținutul mormântului de incinerare, vezi și Morintz 1978, p. 70.